

УДК 343.431

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-1-9-16>**Котова Вікторія Валеріївна,**

кандидат юридичних наук, докторант

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2046-2635>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті визначено кримінально-правову характеристику торгівлі людьми в умовах воєнного стану. Встановлено всі ознаки складу злочину потрібні для кваліфікації торгівлі людьми. Проаналізовано форми діяння та способи об'єктивної сторони. Вирішено, що безпосереднім об'єктом торгівлі людьми є її свобода. Розглядаючи суб'єкт визначено, потенційних жертв торгівлі людьми. Досліджено суб'єктивну сторону торгівлі людьми. Проаналізовано судову практику та виявлено проблемні питання щодо призначення покарання та звільнення від відповідальності за торгівлю людьми. З урахуванням реалій воєнного стану внесені пропозиції щодо протидії торгівлі людьми.

Ключові слова: торгівля людьми, жертва, суб'єкт, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, трафікер.

Постановка проблеми. За своєю кримінально-правовою кваліфікацією торгівля людьми може бути тяжким (ч. 1 ст. 149 КК України) та особливо тяжким злочином (ч. 2, 3 ст. 149 КК України). Визначення наявності складу цього злочину є досить непростою справою, про що свідчить неодноразове внесення змін в редакцію вказаної норми у 2006 та 2018 роках [1; 2]. В умовах воєнного стану, в якому Україна вже існує більше 2-х років, правильне застосування ст. 149 КК України є особливо актуальним з огляду на те що велика кількість українців втратила роботу і житло, частина з них виїхала до країн ЄС, частина стала внутрішньо переміщеними особами, а частина людей була примусово вивезена на територію РФ та Білорусі. За оцінками Міжнародної організації з міграції від повномасштабної війни в Україні постраждали понад 32 мільйони людей, або 85% усього населення України. Зіткнувшись із прямим чи опосередкованим впливом бойових дій, переміщення та ослабленої економіки, населення України стало більш уразливим до торгівлі людьми та інших форм експлуатації. Кожен другий українець готовий прийняти хоча б одну ризиковану пропозицію, яка може призвести до торгівлі людьми чи експлуатації [3]. Найуразливішою категорією є українці які опинились на тимчасово окупованих територіях, оскільки можуть бути використані в збройному конфлікті, піддані трудовій та іншим видам експлуатації, а особливо діти. Відомим фактом є те, що росіяни використовують дитячу працю та мілітаризують українських дітей на тимчасово окупованих територіях. За даними державної платформи «Діти війни», депортовано або примусово переміщено 19546 українських дітей. Вдалося повернути 386. Про умови перебування та медичний стан дітей РФ не дає жодної інформації як міжнародним організаціям, так і Україні [4]. В результаті значно підвищився ризик потрапляння знедолених і збіднілих людей в залежність від недобросовісних осіб і стати предметом торгівлі.

Для ефективної протидії торгівлі людьми потребується правильне застосування кримінального закону, що ускладнюється багатозначністю диспозиції ст. 149 КК України. Це породжує різне за своїм змістом тлумачення ряду ознак складу вказаного злочину як серед науковців, так і серед практичних працівників. Саме ці обставини, як видається, обумовлюють актуальність дослідження кримінально-правової характеристики торгівлі людьми в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кримінально-правової характеристики торгівлі людьми досліджувалася в наукових працях вітчизняних вчених М. І. Андрієнко, А. В. Андрушко, К. Л. Бугайчук, М. О. Васильєва, П. В. Горбасенко, О. М. Джуца, О. В. Василюва-Карвацька, А. Ф. Волобуєв, О. М. Ємець, Я. Г. Лизогуб, В. В. Матвійчук, Ю. О. Михайлова, А. А. Небитов, Д. Й. Никифорчук, А. С. Орлеан, В. М. Підгородинський, О. М. Скрябін, С. М. Чернявський, Д. В. Швець та інш. Але незважаючи на те, що важливі аспекти окремих ознак складу злочину щодо торгівлі людьми відображені у працях зазначених учених, деякі питання, зокрема торгівлі людьми в умовах військового стану, ще достатньою мірою не знайшли теоретичного та практичного вирішення.

Метою статті є визначення ознак складу злочину, потрібних для правильної кримінально-правової кваліфікації торгівлі людьми.

Виклад основного матеріалу. Стаття 149 КК України під терміном торгівля людиною, чітко визначає діяння, що входять до складу кримінального правопорушення, а саме вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію. При цьому під

експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність або примусове переривання вагітності, примусове одруження, примусове втягнення у зайняття жебрацтвом, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо [5].

Об'єктивна сторона торгівлі людиною характеризується діянням у таких формах як: вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини. Способом же є використання примусу, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, з використанням уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію.

Розглядаючи об'єктивну сторону торгівлі людьми, треба охарактеризувати всі форми діяння. В Законі України «Про протидію торгівлі людьми»: термін «торгівля людьми» означає здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи» [6].

Потрібно зазначити, що у великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що торгівля – це купівля та продаж товарів [7, с. 1463]. Тобто продавець відповідно до так названої угоди купівлі-продажу передає у власність покупцеві «живий товар». Специфічним є використання поняття іноземного походження «трафікінг», що означає торгівлю людьми та рабство. Відповідно до нього з'явилось і слово «трафікер». Трафікерами називають тих, хто задіяний у злочинному бізнесі: агенти-вербувальники, які заманюють жертв брехливими обіцянками, працівники фірм із працевлаштування, перевізники та кур'єри, продавці й покупці «живого товару» тощо [8, с. 10].

Вербуванням можна окреслити діяння, створене на повному або частковому обмані жертви (наприклад умови працевлаштування за кордоном, безоплатна примусова праця) та яке створює сприятливі умови для подальшої реалізації самого факту торгівлі людиною. Щодо переміщення, то трафікер переміщує жертву із звичного середовища до місця, де можна її контролювати і утримувати в залежності. В умовах воєнного стану, це переміщення може відбуватися на окупованих територіях, про що свідчать факти про те, що російські загарбники вивезли з захопленого ними Маріуполя до РФ понад тисячу українських дітей [9]. Переміщення людини, яка стала «живим товаром» може бути пов'язано із її переховуванням. Тобто при переміщенні жертви торгівлі людьми до іншої країни, це може відбуватися як відкрито, так і таємно. Відомі факти перевезення через кордон завербованих людей з використанням фальш стіну в мікроавтобусі.

Передача та одержання людини – це дії, пов'язані із переходом від однієї особи (групи осіб) до іншої особи (групи осіб) фактичного контролю над місцем перебування людини, над її свободою руху, позбавлення її можливості вільного пересування.

А. В. Андрушко зазначає, що з диспозиції ч. 1 ст. 149 КК України випливає, що обов'язковою ознакою вчинення вербування, переміщення, переховування, передачі або одержання людини є спосіб злочинного діяння – використання примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію. Виняток становлять випадки, коли торгівля людьми у вказаних формах вчиняється щодо малолітнього чи неповнолітнього (ч. 3 примітки до ст. 149). При цьому необхідно зазначити, що до 6 вересня 2018 р. законодавець передбачав лише три альтернативні способи вчинення цього злочину: 1) з використанням обману; 2) з використанням шантажу; 3) з використанням уразливого стану особи. Використання матеріальної чи іншої залежності потерпілого до вказаного часу визнавалось кваліфікуючою ознакою даного злочину. Аналіз судової практики засвідчив, що такий підхід не викликав особливих труднощів у правозастосуванні і загалом виправдав себе. Зауважимо, що найчастіше способом вчинення торгівлі людьми визнається використання уразливого стану потерпілої особи, дещо рідше має місце використання обману (при цьому зазвичай ці способи поєднуються). Що стосується використання шантажу, то цей спосіб впливу на особу фіксується вкрай рідко [10, с. 54].

У кримінальному праві родовий об'єкт злочинів, передбачених розділом III Особливої частини Кримінального кодексу України, визначають здебільшого як суспільні відносини, що забезпечують особисту волю, честь та гідність особи [11], або ж просто як волю, честь і гідність особи [12]. Родовим об'єктом торгівлі людьми є відносини, які забезпечують існування людини в суспільстві, тобто відносини, пов'язані з її волею, гідністю та іншими цінностями і суспільними властивостями; видовим об'єктом – відносини, пов'язані зі свободою, честю та гідністю людини

Щодо визначення безпосереднього об'єкта більшості вчених вважають, що свобода людини є безпосереднім об'єктом торгівлі людьми, доцільним уявляється розкриття саме цього поняття [13, с. 244; 14, с. 431]. В статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує право кожного на свободу та особисту недоторканність [15]. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у рішенні у справі «Боцано проти Франції» зазначив, що під правом на свободу в контексті ст. 5 Конвенції слід розуміти фізичну свободу особи, при цьому право на свободу і особисту недоторканність розглядається як єдине сполучення слів і має на увазі захист «від будь-якого свавільного процесуального чи матеріального зазіхання на особисту свободу» з боку державних органів [16]. Тобто свобода як об'єкт торгівлі людьми повинна розумітися саме як фізична свобода, також не треба правом на свободу недоторканність, щоб забезпечити захист людини в цілому.

Встановлення суб'єктивної сторони складу злочину має надзвичайно важливе значення. Будучи елементом складу злочину, вона являє собою «частину» підстави кримінальної відповідальності і, відповідно, дозволяє відмежувати злочинну поведінку від незлочинної. За суб'єктивною стороною диференціюються суміжні склади злочинів, об'єктивні ознаки яких збігаються. Крім того, зміст суб'єктивної сторони складу злочину значною мірою визначає ступінь суспільної небезпечності як вчиненого діяння, так і самого суб'єкта злочину, а отже й характер відповідальності та вид і розмір покарання [17, с. 26–27].

Суб'єктивна сторона торгівлі людьми розглядаються форма вини, мотив та мета торгівлі людьми. Дослідження цього питання базується на тому, що злочин, передбачений ч. 1 ст. 149 КК України, здійснюється з прямим умислом. Для перших двох форм злочину, передбаченого ч. 1 ст. 149 КК України, обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є корисливий мотив. Для третьої форми ця ознака не є обов'язковою.

Суб'єктом торгівлі людьми може бути фізична, осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку. Суб'єктом кримінального правопорушення визнається не лише особа, яка передає потерпілого (так званій «продавець»), але й особа, яка одержує людину (так званій «покупець»), «трафікер»). Без сумнівів, це є правильним кроком у вирішенні питання про відповідальність осіб, які здійснюють торгівлю людьми, оскільки цей злочин завжди вчинюється як мінімум двома особами.

Певні складнощі виникають при з'ясуванні питання щодо співучасників – суб'єктів кримінального правопорушення торгівлі людьми. Дискусійне питання постає щодо того, чи купівля-продаж людини можливі тільки між вербувальником та особою, яка буде здійснювати експлуатацію, або ж вона може мати місце й між іншими суб'єктами [18, с. 28].

Жертвою торгівлі людьми може будь-яка людина, незалежно від статі, віку, соціального статусу, рівня освіти тощо. Під час воєнного стану у першу чергу, до групи ризику можуть потрапити такі категорії, як: безробітні люди працездатного віку; жителі сільської місцевості; люди, які мають низький рівень доходів; особи, що працюють за кордоном нелегально; особи, що нелегально виїжджають за кордон або нелегально в'їжджають та перебувають на території тієї чи іншої країни; люди, що користуються послугами сайтів та застосунками знайомств або шукають посередництва для укладання фіктивних шлюбів; особи, які працюють у сфері розваг; особи, які раніше уже були жертвами торгівлі людьми; діти, в тому числі – діти-сироти, бездоглядні діти або, позбавлені батьківського піклування тощо [19].

Так, відповідно до вироку Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області (№ 401/3025/23 від 08.11.2023), ОСОБА_4 виконуючи обов'язки керівника центру організацію «Християнський центр реабілітації осіб залежних від наркотиків та алкоголю «Істина» завербував для подальшої трудової експлуатації ОСОБУ_5, який був внутрішньо переміщеною особою з м. Торезьк Донецької області та опинився в скрутних життєвих обставинах через втрату постійного місця проживання (особистого житла) та отримав травму ноги внаслідок обстрілів військовими Російської Федерації території України. При цьому ОСОБА_4 є повнолітнім, осудним, неодруженим, не судимим, на час вчинення кримінального правопорушення виконував обов'язки керівника центру організацію «Християнський центр реабілітації осіб залежних від наркотиків та алкоголю «Істина». Своїми навмисними, протиправними діями ОСОБА_4 вчинив діяння у формі вербування з метою експлуатації, з використанням обману та

уразливого стану потерпілого, посягаючи на відносини, які забезпечують існування людини в суспільстві, тобто відносини, пов'язані з її волею, гідністю, що кваліфікуються за ч. 1 ст. 149 КК України.

Зазначеними діями ОСОБА_4 порушив не тільки законодавство України та міжнародні нормативно-правові акти, такі як, Протоколи про попередження й припинення торгівлі людьми, а також покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року й Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 року, Конвенцію Міжнародної організації праці про примусову чи обов'язкову працю, які визначають поняття торгівлі людьми, окреслюють коло суспільно-небезпечних діянь, які підлягають обов'язковій криміналізації, передбачають основні стандарти запобігання, протидії торгівлі людьми

Відповідно до вироку, суд ОСОБУ_4 визнав винуватим за ч.1 ст.149 КК України на підставі якої призначити йому покарання у виді 3 (три) років позбавлення волі, однак при цьому суд визнає, що виправлення ОСОБА_4 та попередження вчинення ним нових злочинів можливе без ізоляції його від суспільства, і його можливо звільнити від відбування покарання з випробуванням, встановивши йому іспитовий строк на 1 (один) рік, з покладанням на нього, передбачених ст.76 КК України обов'язків [20].

Фактично особа, яка вчинила тяжкий злочин в період більш ніж 5 місяців, не зважаючи на тяжкість вчинених діянь щодо знедоленої особи під час воєнного стану, звільняється від покарання у зв'язку з тим, що суд ні підставі висновку органу пробації визнає, що обвинувачений не є суспільно небезпечною особою.

На основі проведеного аналізу офіційної статистики за період 2022 – січень 2024 року, оприлюдненої на сайті Офісу Генерального прокурора України, встановлено, що більшість кримінальних правопорушень вказаної категорії, кваліфіковані за частинами 2 та 3 ст. 149 КК України, що відносяться до особливо тяжких злочинів [21] (табл. 1).

Відповідно до вказаних статистичних даних, проаналізувавши вироки, які ухвалені за період воєнного стану встановлено, що за ч.2 ст.149 Кримінального кодексу України у більшості випадків призначається покарання у виді позбавлення волі строком на 5 (п'ять) років і на підставі ст. 75 КК України, особи, звільняються від відбування призначеного покарання з випробуванням строком на різні терміни [22].

Ст. 75 КК України, передбачає звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо суд, враховуючи тяжкість кримінального правопорушення, особу винного та інші обставини справи, дійде висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання, він може прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням [5].

Не зважаючи на те, що основне покарання за вчинення кримінального правопорушення за ч. 2 ст. 149 КК України, передбачає позбавлення волі на строк від

Таблиця 1

Про зареєстровані кримінальні правопорушення, передбачені ст. 149 КК України

	Обліковано кримінальних правопорушень у звітному періоді			Кримінальні правопорушення, у яких особам вручено повідомлення про підозру		
	всього	ч. 2	ч. 3	всього	ч. 2	ч. 3
2022 рік	133	76	48	93	51	37
2023 рік	147	100	25	109	80	20
січень 2024	18	8	8	10	4	6

5 до 12 років, що відносить цей злочин, відповідно до ст. 12 КК України до особливо тяжкого злочину, деякі судді чомусь відносять тільки до тяжкого злочину [23]. Ухвалюючи вирок вони не беруть до уваги особливу ступінь тяжкості вчиненого злочину і воєнний стан, який проявляється, зокрема, у тому, що потерпілими є особи, які постраждали від російської агресії. Навпаки – судді для аргументації звільнення винних осіб від відбування покарання з випробуванням акцентують увагу на таких обставинах, які характеризують винну особу: щире каяття, вагітність, наявність дітей, їх хвороба [23; 24; 25; 26]. Видається, що з огляду на ступінь суспільної небезпечності торгівлі людьми в умовах воєнного стану, масового переміщення зuboжilого на-

селення така судова практика застосування ст. 149 КК є неприйнятною.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що в реально існуючих умовах воєнного стану (а можливо і протягом певного часу після його скасування) кримінально-правова характеристика торгівлі людьми повинна відображати особливості всіх елементів складу вказаного злочину. Для цього, як видається, повинна бути створена відповідна юридична підстава, а саме – потрібно доповнити частину другу статті 149 КК України відповідною кваліфікуючою обставиною. Зокрема, після слів «або з погрозою застосування такого насильства» доповнити словами «чи в умовах воєнного або надзвичайного стану».

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією. Закон України Відомості Верховної Ради України 2006, N 17, ст. 147 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3316-15#Text>.
2. Про внесення зміни до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами. Закон України Відомості Верховної Ради, 2018, № 41, ст. 321 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2539-19#Text>.
3. Things are Not Always as They Seem: IOM Ukraine Launches "LOOK AGAIN" Campaign to Raise Awareness of Human Trafficking. 22.02.2024. URL: <https://ukraine.un.org/en/249923-things-are-not-always-they-seem-iom-ukraine-launches-look-again-campaign-raise-awareness>.
4. Історія постраждалих від торгівлі людьми, має значення, голос кожної дитини, кожної людини – має значення! 22.02.2024. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/istoriya-postrazhdalih-vid-torgivli-lyudmi-maye-znachennya-golos-kozhnoyi-ditini-kozhnoyi-lyudini-maye-znachennya.
5. Кримінальний кодекс України станом на 16.01.2020 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (дата звернення 22.02.2024).
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь : Перун, 2007. 1736 с.
8. Протидія торгівлі людьми в Україні: навчально-методичний посібник до спецкурсу / Автори-упорядники: Е. Мручківська, Н. Пахом'юк, О. Кочерга; за заг. ред. К. Левківського та ін. К.: ВАІТЕ, 2017. 88 с.
9. Російські загарбники вивезли з захопленого ними Маріуполя до РФ понад тисячу українських дітей. 22.02.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3754172-zagarniki-vivezli-z-mariupola-do-rosii-ponad-tisacu-ditej-pravozahisnik.html>
10. Андрушко А.В. Об'єктивна сторона торгівлі людьми. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 3(17) С. 40–75.
11. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. С. 378.
12. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навчальний посібник / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014. С. 450.
13. Нагачевська Ю. С. Кримінально-правова характеристика торгівлі жінками з метою сексуальної експлуатації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2014. Вип. 4. С. 241– 253.
14. Андрушко А.В. Безпосередній об'єкт торгівлі людьми. Закарпатські правові читання. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (29–30 квітня 2020 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. Я.В. Лазура, М.В. Савчина, М.В. Менджул. Ужгород: PIK-Y, 2020. 464 с.
15. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
16. Справа Боцано проти Франції. Рішення Європейського суду з прав людини. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/SO2503>.
17. Никифоряк Л. П., Орлеан А. М. Аналіз судової практики з питань застосування законодавства України щодо протидії торгівлі людьми. Київ. : Видавництво «Фенікс», 2018. 88 с.
18. Вереша Р.В. Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину: монографія. Київ: Алерта, 2018. С. 26–27.
19. День протидії торгівлі людьми: про що важливо пам'ятати кожному. Офіційний вебсайт ДМС України. URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/14609.html>.<https://dmsu.gov.ua/news/dms/14609.html>.
20. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114745865> (дата звернення: 25.02.2024).
21. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: статистична інформація Генеральної прокуратури України. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareystrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 25.02.2024).
22. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Page/3> (дата звернення: 25.02.2024).
23. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114531657> (дата звернення: 25.02.2024).
24. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116126914> (дата звернення: 28.02.2024).
25. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115934396> (дата звернення: 28.02.2024).

References

1. Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy shchodo vdoskonalennia vidpovidalnosti za torhivliu liudmy ta vtiahnennia v zaniattia prostytutsiieiu. [On making changes to the Criminal Code of Ukraine regarding the improvement of responsibility for human trafficking and involvement in prostitution] Zakon Ukrainy Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy 2006, N 17, st.147 (data zvernennia 22.02.2024). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3316-15#Text> [in Ukrainian].
2. Pro vnesennia zminy do statti 149 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy shchodo pryvedennia u vidpovidnist z mizhnarodnymy standartamy. [On amending Article 149 of the Criminal Code of Ukraine to bring it into line with international standards] Zakon Ukrainy Vidomosti Verkhovnoi Rady, 2018, № 41, st.321 (data zvernennia 22.02.2024) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2539-19#Text> [in Ukrainian].
3. Things are Not Always as They Seem: IOM Ukraine Launches "LOOK AGAIN" Campaign to Raise Awareness of Human Trafficking. (data zvernennia 22.02.2024) Retrieved from: <https://ukraine.un.org/en/249923-things-are-not-always-they-seem-iom-ukraine-launches-look-again-campaign-raise-awareness>
4. Istoriia postrazhdalykh vid torhivli liudmy, maie znachennia, holos kozhnoi dytyny, kozhnoi liudyny – maie znachennia! [The history of victims of human trafficking matters, the voice of every child, every person matters!] (data zvernennia 22.02.2024) Retrieved from: https://ombudsman.gov.ua/news_details/istoriya-postrazhdalih-vid-torgivli-lyudmi-maye-znachennya-golos-kozhnoyi-ditini-kozhnoyi-lyudini-maye-znachennya [in Ukrainian].
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] stanom na 16.01.2020 № 4651-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
6. Pro protydiu torhivli liudmy : Zakon Ukrainy vid 20.09.2011 № 3739-VI. [On combating human trafficking] Data onovlennia: 01.01.2020. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (data zvernennia 22.02.2024) [in Ukrainian].
7. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2007). [The large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / uklad. i holov. red. V. T. Busel. K. : Irpin : Perun. 1736 s. [in Ukrainian].
8. Protydiia torhivli liudmy v Ukraini: navchalno-metodychnyi posibnyk do spetskursu (2017). [Combating human trafficking in Ukraine] Avtory-uporiadnyky: E. Mruchkovska, N. Pakhomiuk, O. Kocherha; za zah. red. K. Levkivskoho ta in. K.: VAITE. 88 s. [in Ukrainian].
9. Rosiiski zaharbniky vyvezly z zakhopenoho nymy Mariupolia do RF ponad tysiachu ukrainskykh ditei. [The Russian invaders took more than a thousand Ukrainian children from the captured Mariupol to the Russian Federation] (data zvernennia 22.02.2024). Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3754172-zagarbniki-vivezli-z-mariupola-do-rosii-ponad-tisacu-ditej-pravozahisnik.html> [in Ukrainian].
10. Andrushko, A.V. (2021). Obiektivna storona torhivli liudmy [The objective side of human trafficking]. *Visnyk Penitentsiarnoi Asotsiatsii Ukrainy*, 3(17), S. 40–75 [in Ukrainian].
11. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy: (2009). [Scientific and practical commentary to the Criminal Code of Ukraine] u 2 t. T. 1 / za zah. red. P.P. Andrushka, V.H. Honcharenka, Ye.V. Fesenka. Kyiv: Alerta; KNT; Tsentri uchbovoi literatury. S. 378. [in Ukrainian].
12. Dudorov, O.O., & Khavroniuk, M.I. (2014). *Kryminalne pravo: navchalnyi posibnyk [Criminal Law]*. (Khavroniuk, M.I., Eds). Kyiv: Vaite. S. 450 [in Ukrainian].
13. Nahachevska, Yu.S. (2014). Kryminalno-pravova kharakterystyka torhivli zhinkamy z metoiu seksualnoi ekspluatatsii. [Criminal law characteristics of trafficking in women for the purpose of sexual exploitation]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnurishnikh sprav. Seriia yurydychna*. 4. Vyp. 4. S. 241– 253 [in Ukrainian].
14. Andrushko, A.V. (2020). Bezposerednii obiekt torhivli liudmy. [The direct object of human trafficking] *Zakarpatski pravovi chytannia. Materialy KhII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (29-30 kvitnia 2020 r., m. Uzhhorod) / Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet; Za zah. red. Ya.V. Lazura, M.V. Savchyna, M.V. Mendzhul. Uzhhorod: RIK-U*. 464 p. [in Ukrainian].
15. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. [Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Retrieved from: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (data zvernennia 22.02.2024) [in Ukrainian].
16. Sprava Botsano proty Frantsii. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. [The case of Botsano v. France. Decision of the European Court of Human Rights]. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/SO2503> (data zvernennia 22.02.2024) [in Ukrainian].
17. Nykyforiak, L.P., & Orlean, A.M. (2018). *Analiz sudovoi praktyky z pytan zastosuvannia zakonodavstva Ukrainy shchodo protydii torhivli liudmy. [Analysis of judicial practice on the application of Ukrainian legislation on combating human trafficking]*. Kyiv. : Vydavnytstvo «Feniks». 88 s. [in Ukrainian].
18. Veresha, R.V. (2018). *Problemy subiektivnoi storony skladu zlochynu: [Problems of the subjective side of the composition of the crime] monohrafiia*. Kyiv: Alerta. S. 26–27 [in Ukrainian].
19. Den protydii torhivli liudmy: pro shcho vazhlyvo pamiataty kozhnomu. Ofitsiinyi vebsait DMS Ukrainy. [Anti-Trafficking in Persons Day: What is important for everyone to remember. The official website of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Retrieved from: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/14609.html>. <https://dmsu.gov.ua/news/dms/14609.html> (data zvernennia 22.02.2024) [in Ukrainian].
20. Iedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen [Unified state register of court decisions]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114745865> (data zvernennia 22.02.2024) [in Ukrainian].
21. Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia: statystychna informatsiia Heneralnoi prokuratury Ukrainy. [About registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation: statistical information of the General Prosecutor's Office of Ukraine] Retrieved from: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareiestrovani-kryminalni-pravoporushennia-ta-rezultaty-yikh-dosudovogo-rozsliduvannia-2> (data zvernennia: 25.02.2024) [in Ukrainian].
22. Iedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen [Unified state register of court decisions]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Page/3> (data zvernennia: 25.02.2024) [in Ukrainian].

23. Iedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen [Unified state register of court decisions]. Retrieved from: <https://reestr.court.gov.ua/Review/114531657> (data zvernennia: 25.02.2024) [in Ukrainian].

24. Iedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen [Unified state register of court decisions]. Retrieved from: <https://reestr.court.gov.ua/Review/116126914> (data zvernennia: 28.02.2024) [in Ukrainian].

25. Iedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen [Unified state register of court decisions Retrieved from: <https://reestr.court.gov.ua/Review/115934396> (data zvernennia: 28.02.2024) [in Ukrainian].

Kotova Victoria,

PhD in Law, Postdoctoral Student

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2046-2635>

**CRIMINAL-LEGAL CHARACTERISTICS OF TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS
UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE**

In the conditions of martial law, the correct application of Art. 149 of the Criminal Code of Ukraine is particularly relevant because a large number of Ukrainians lost their jobs and housing, some of them left for EU countries, and some became internally displaced persons.

The article defines the criminal-legal characteristics of human trafficking under martial law. All signs of the composition of the crime required for the qualification of human trafficking have been established: subject, subjective side, object, objective side. The objective side of human trafficking, which is characterized by actions in such forms as: recruitment, movement, hiding, has been analyzed, transfer or receipt of a person. It was decided that the immediate object of human trafficking is her freedom. It has been highlighted that the subject of human trafficking can be a physical, sane person who has reached the age of sixteen. Considering the subject, potential victims of human trafficking. The subjective side of human trafficking, i.e. the form of guilt, motive and purpose of human trafficking, has been studied. Based on the data of the official statistics of the General Prosecutor's Office of Ukraine, it was determined that the majority of criminal offenses of the specified category are qualified under parts 2 and 3 of Art. 149 of the Criminal Code of Ukraine relating to particularly serious crimes. Judicial practice was analyzed and problematic issues were identified regarding punishment and exemption from responsibility for human trafficking. Taking into account the realities of the martial law, proposals have been made to combat human trafficking, namely, the addition of the second part of Article 149 of the Criminal Code of Ukraine with an appropriate qualifying circumstance.

Key words: human trafficking, victim, subject, object, objective side, subjective side, trafficker.